

Anmeldelse av Jan Faye Braadland (utgiver): *Drammens galante Chevalier 1818–1823*. (Andreas Fayes dagbøker 1818–1832. Bind 1.) Utvidet, illustrert utgave ved Jan Faye Braadland. Oslo: Novus forlag, 2024.

Av John Ole Askedal

Innledning

Hele livet, men mest detaljert og fyldig i tidsrommet 1818–1833, fra han var 16 til 33 år gammel, skrev Andreas Faye dagbok. De bevarte håndskrevne dagbokbindene oppbevares i Aust-Agder Museum og arkiv Kuben. Her har en arbeidsgruppe forestått det omfattende arbeidet med å transkribere de 1400 originale dagboksidene fra det tidlige 1800-talls gotiske håndskrift til moderne maskinskrift, som grunnlag for en samlet utgave planlagt i tre bind for årene 1818–1832. Første bind foreligger nå, med Jan Faye Braadland som heltidsvirksom eneansvarlig utgiver for verket.

Det foreliggende første bind omfatter dagbøkene fra januar 1818 til og med august 1823, det vil si ungdomstiden da Faye var latinskoleelev i fødebyen Drammen, inntil han innleder studietiden som moden ung mann i Christiania. I en fyldig og velskreven innledning gjør Braadland rede for hva kildene har å si om Andreas Fayes barndom og oppvekst, hans slektsbakgrunn og familieforhold og hans tidlige noe omflakkende, men allsidige skolegang forut for dagbokens begynnelse den 1. januar 1818. Innledningen omfatter også avsnitt om særlige skjellsettende hendelser og viktige temaer omtalt i dagbøkene og en «Tekstredegjørelse» viet proveniensspørsmål og prinsipper for skrivemåter og normalisering i forbindelse med transkripsjonen fra gotisk håndskrift til praktisk aktuell grafisk tekstutforming.

Det foreliggende første bind i rekken av Faye-dagbokutgivelser er «utvidet» i den forstand at det inneholder to av tre appendikser som ikke er inkludert i Det norske språk- og litteraturselskaps digitale utgave (s. 38). Det første av disse er viet Fayes mor «Maren Mathea Faye in memoriam», og de to andre gir historisk dokumentasjon knyttet til «Faye-gården på Bragerne» og presenterer «Slektstre,

anevifte og etterslektstavler» for Faye-familien. Appendiksene formidler især lokalhistorisk informasjon.

Struktur og innhold

Den unge Andreas Fayes første dagbok omfatter kalenderårene 1818–1820, og den andre kalenderåret 1821 og 1822 til og med juni måned. Her setter Andreas en cesur, fordi «dette Aar formodentlig er det sidste, hvori jeg gaaer paa Skolen, og det altsaa kan ansees som en Overgang fra Skole til Studenterlivet, saa synes det mig mere passende at begynde min Dagbog med det nye Skoleaar» (s. 160). Dagbok nr. 3 begynner da med juli 1822 og går frem til og med august 1823. Det studenterliv han innleder den 1. september, representerer et nytt livsavsnitt.

Den unge Andreas beretter, naturlig nok, hyppigst om begivenheter og hendelser som avviker fra de daglige hverdagsrutiner. Daglige nedtegnelser er derfor ingen nødvendighet. I løpet av de 5 år og 8 måneder som hans tre første dagbøker dekker, gjør han i alt 503 innførsler. De aller fleste er vanlige dagbokinnførsler, men noe senere i perioden forekommer også avskrift av brev fra Faye til foreldrene og andre slektninger og bekjente (s. 92–98, 113–123, 126–128). Han tar etter hvert også med «utdrag fra topografiske tidsskrifter med referanser til geografi, næringer, historiske hendelser og personer knyttet til disse stedene [som han hadde besøkt i 1822]» (innledningen, s. 35).

Innførlene fordeler seg på et ganske likt årlig antall: *1818*: 93; *1819*: 90; *1820*: 83; *1821*: 111; *1822*: 88; og de første 8 månedene i *1823*: 38. Det vil si litt over en innførsel hver fjerde dag – nok til han må sies å ha vært en flittig dagbokskriver.

Ingen måned i løpet av dagbokperioden 1818–august 1823 er uten dagbokinnførsel, men visse måneder er noe mer dagbokintensive enn andre. Antallet innførsler per enkeltmåned varierer mellom 20 i den mest dagbokaktive måneden og 1 i de to minst dagbokaktive månedene og danner følgende skala (antallet innførsler i vedkommende måneder står i kursiv, og antallet måneder med dette antall innførsler angis i parentes etter angivelsen av de måneder det gjelder):

20: desember 1821 (1) > *18*: juli 1820 (1) > *16*: august 1823 (1) > *15*, juli 1821 (1) > *13*: desember 1819, juni 1822 (2) > *12*: desember 1818, januar og september 1819, januar og juli 1822 (5) > *11*: november 1818, april 1822 (2) > *10*: januar og juli 1818, desember 1820, januar 1821 og desember 1822 (5) > *9*: september 1818, august 1819, mars og november 1820, august 1821 (5) > *8*: april 1819, august 1820, januar og september 1819, februar, mars, mai og juni 1821, mars 1822 (8) > *7*: fe-

bruar, april og mai 1818, september og november 1821, februar og mai 1822 (7) > 6: august 1818, februar mars og juli 1819, januar og mai 1820, april 1821, august 1822 (8) > 5: juni 1818, mai, juni og oktober 1819, september og oktober 1820, oktober 1821, januar, februar og april 1823 (10) > 4: mars og oktober 1818, september 1822 (3) > 3: november 1819, februar og april 1820, oktober 1821 (4) > 2: november 1822, mars, mai og juli 1823 (4) > 1: juni 1820 og 1823 (2)

Månedsgjennomsnittet for de 68 månedene ligger på 7,5 innførsler.

Antallet innførsler på månedsbasis gjennom hele perioden varierer som følger:

desember: 65 > juli: 61 > januar: 55 > august: 54 > april: 40 > mars og september: 37 > mai og juni: 35 > november: 32 > oktober: 22

At desember og juli ligger på topp, har sammenheng med at desember er årets fornemste måned for festligheter og feiring, og at juli er måneden for ferie og besøksreiser. Deretter følger nyårsbegivenhetsmåneden januar, og august med gjenopptagelse av ordinært sosialt liv etter sommerferien.

Personlig lærings- og opplevelshistorie

Dagbøkene gir et selvportrett av den unge Andreas Faye som en sosialt veltilpasset og vitebegjærlig person som innenfor tidens sosiale rammer, i den embedsmanns- og handelsborgerskapselite han tilhører, allerede gjør mye ut av tilværelsen.

Han tar skolegangen alvorlig som kunnskapstilegnelse og gjør i detalj rede for de eksamener han må igjennom, og som varer i flere dager. Han redegjør utførlig for de spørsmål han blir stilt, hvem som stiller dem, hvilke pensumbøker som er lagt til grunn, hvem som fungerer som sensorer, og hva slags karakterer han belønnes med (s. 55–58, 71–73, 79–82, 89–91, 110–112, 136, 202–203, 217, 218–222; artiumsvitnemålet er gjengitt på s. 225). Latinskolenes fagpalett er klassisk og omfattende: latinske tekster og grammatikk samt latinsk stil, gresk, hebraisk, religion, matematikk og regning, historie, geografi, skriftlig dansk, også kalt «Modersmaalet» (s. 218) og, i 1820, «Norsk Stil» (s. 91) –, fransk og tysk. Engelsk nevnes ikke i fagsammenheng, men noe engelsk må han likevel ha plukket opp, siden han i et brev undertegner seg med «Hilsen fra your humble servant Andreas Faye» (s. 95).

Den unge Andreas lider ingenlunde under mangel på aktive fritidssysler. Under et tidlig skoleopphold hos presten Christian Holst i Røyken da han var

10–11 år gammel, utvirket hans mor at han fikk permisjon for å gå på et intensivt dansekurs i Drammen. Det gjorde ham til en pasjonert danser. Dagbøkene for 1818–1823 beretter om i alt 53 dansetilstelninger, hvorav 29 ball inklusive maskeball og barselsfeiringer med dans. Andreas noterer detaljert hva slags danser han danset med hvem, og med tilfredshet gjerne hvor langt på natt selskapeligheten varte. Kortspill av forskjellig art, nøyaktig notert, er en vanlig ingrediens i selskapeligheten.

En annen pasjon er skuespill. Han omtaler i alt 41 «Comedie»-opplevelser, dvs. skuespillforestillinger i private hjem og av og til på lokale scener. Han angir titler og redegjør utførlig og med navns nevning for roller og rolleinnehavere; ofte er han selv en av disse. Forfatternavn angis derimot ikke; antagelig var det dramatiske repertoar så velkjent i samtidige liebhaverkretser at forfatternavn var overflødige. Dagbøkene nåtidige lesere får avgjørende hjelp av utgiver Braadlands særdeles utførlige litteratur- og teaterhistoriske opplysninger i noteapparatet.

Den vordende teologistudent, sogneprest og prost noterer et par og tyve gudstjenestedeltagelser; et par ganger nevner han også at han har gått til alters.

Den unge Andreas er ikke bare intellektuelt, men også fysisk aktiv. Han dagbokfører flittig spaser-, fiske-, ride-, slede-, seil- og badeturer. Under den 13. august 1819 noterer han stolt at han for første gang har svømt over Drammenselven. Han er i sin sunne alminnelighet en frisk ung mann, selv om han i et dusin innførsler melder at han, i likhet med andre barn og unge mennesker, har følt seg dårlig eller holdt sengen. Det er ikke verre beventd med ham enn at han den 31. desember 1822, på dette års siste dag, betror dagboken følgende: «Tak o Gud for hver glad og fornøiet Time jeg ogsaa forrige Aar har nydt, tak ogsaa fordi min Sygelighed ei mere har knækket baade min Sjels Munterhed og Legems Kraft» (s. 205).

Den unge Fayes generelle tilfredshet med tilværelsen kommer særlig ofte til uttrykk i forbindelse med selskapelig velvære. Karakteristikkene som «jeg fornøiede mig (meget/særdeles) godt», «det fornøiede mig meget» osv. forekommer nesten fem ganger hyppigere enn uttrykk som «jeg fornøiet mig ikke synderlig» eller «kun taaelig» eller «ikke noget særdeles», eller, rent ut sagt, «jeg kjædede mig godt».

... med fremtidsrettet virksomhetspotensial

Særlig biografisk interesse har de innslag i dagbøkene som peker fremover mot Andreas Fayes virke som pedagogikk- og folkeminnepioner, og som allmenn- og kirkehistoriker.

I denne sammenheng er det naturlig først å nevne den utførlighet han omtaler sine eksamener og skolebøker med. Skolen er en viktig arena hvor han trives, og hvor han senere skal gjøre en innsats.

En ansporing til sagninteresse kan muligens søkes i omtalen av turen til «St Olufs Kilde» (ved Sylling kirke i Lier) den 17. juli 1821. Dette stedet er imidlertid ikke nevnt blant stedene med olavskilder i Fayes *Norske Folkesagn* (Oslo, ³1948, s. 116–117). Sagnet om «Ridderspranget» er nevnt under 9. juli 1822 (s. 164), og det er omtalt i *Norske Folke-Sagn* (ibid., s. 212–213).

Juli 1822 innleder en periode med særlig mange opplevelser som bærer bud om fremtidig virke som historiker. Den 22. og 23. juli begynner referatene fra lesning om nordisk og europeisk historie og omtalene av historiske minnesmerker han besøker, især gamle kirker og deres interiør og arkitektoniske særtrekk (s. 165–169); den senere geistlighetshistoriker gir seg antydningvis til kjenne med en presteliste fra Rygge kirke. Særlig inspirerende er for ham et lengre opphold i Frederikshald (Halden) (s. 171–184). I august og september fortsetter referatene av den unge Fayes historiske lesning (s. 185–197). De gjenopptas i februar 1823 (s. 208–209), og deretter kort i april (s. 211).

Det første bind av Andreas Fayes dagbøker viser oss som en ung mann som er i ferd med å modnes for et givende og produktivt intellektuelt liv.

Sammenfatning

Dette første bindet i rekken av Faye-dagbokutgivelser er en beundringsverdig edisjonsprestasjon. De 761 ofte svært fylldige fotnotene, kildelisten med 59 numre og de 262 numrene i bokens litteraturliste er talende – og bredt informerende – vitnesbyrd om et biografisk-historisk detektivarbeid som har pågått gjennom mange år. Når verket fullføres med ytterligere to bind, vil det bli en viktig førstehåndskilde til norsk personal- og kulturhistorie på 1800-tallet. Det samlede personregister som skal komme i tredje og siste bind, vil i denne sammenheng bli et nyttig redskap. De illustrasjoner som presenteres i dette første bind i form av gamle kart, prospekter, trykk og malerier, gir visuelt liv til den unge Andreas Fayes egen levende fremstilling.¹

¹ Noen redaksjonelle kommentarer: Boken er funksjonelt godt og oversiktlig redigert, og gir en behagelig leseropplevelse. De feil jeg har registrert, er ganske få og skyldes for det meste tekstbehandlingsteknologien. Det dreier seg i hovedsak om følgende: Innførselen for 14. august 1823 er plassert mellom den 21. og 24. august; det beror imidlertid på en senere tilføyelse fra dagbokførerens side. – Topptekstene er ikke helt vellykket. Den siste siden med innførsler for november 1818, s. 59, har toppteksten «December 1818», men innførslene for denne måneden begynner først på den følgende side. S. 47 mangler topptekst. Fordi venstresidenes topptekster

JOHN OLE ASKEDAL (f. 1942), professor emeritus i tysk språkvitenskap, Universitetet i Oslo. Omfattende publikasjoner også om norsk språk, tidligere redaktør av Norsk Lingvistisk Tidsskrift, medlem av Norsk språkråd og preses i Det Norske Akademi for Språk og Litteratur.

er forbeholdt henvisninger til Fayes originale dagbøker og det bare gis én månedsangivelse i hver høyresidetopptekst, mangler «Juni 1818», «October 1818», «February 1819», «Marts 1819», «May 1819», «November 1819», «Februar 1820», «April 1820», «May 1820», «Juni 1820», «October 1820», «April 1821», «Juni 1821», «Marts 1822» og «October 1822» blant topptekstene. «Marts 1819» (s. 77) skal for øvrig være «Marts 1820». – Automatisk orddeling er en hodepine for de fleste utgivere. Feil på dette området er ikke helt unngått her heller, men de er, så vidt jeg kan se, få: *Moers-kabsbøger* (s. 96), *tilb-ringer* (s. 116), *tilbagee-robret* (s. 188), *Rosens-værd* (s. 193), *gjenems-kinnende* (s. 211), *sølv-pecier* (s. 240).